

ECSEDI BÁTHORI ISTVÁN LEVELEI BOCSKAIHOZ

(1605. március 8—július 12.)

Ecsedi Báthori István XVI. század végi és XVII. század eleji történelmünknek kiemelkedően érdekes, de sok szempontból tisztázatlan alakja. Munkásságának történelmi, irodalom- és művelődéstörténeti vonatkozásai sok kutatót foglalkoztattak. Mostani levélközlésünk a nagy országbíró életének utolsó s egyben legkritikusabb szakaszát, s a Bocskai-szabadságharc belső erőviszonyait igyekszik megvilágítani.

A Rudolf császár céltudatos és kemény abszolutizmusát kísérő ellenreformáció, Báta és Belgioso pusztításai Bocskai táborába sodorták a nagyműveltségű újsztoikus főúri-nemesi és értelmiségi csoport legtöbb tagját.¹ Különösen fontos, hogy hogyan viselkedett a felkelés idején Ecsedi Báthori, a „tiszántúli kiskirály”, aki kapcsolatban volt ugyan az újsztoikusok interkonfesszionális körével, de buzgó református lévén állásfoglalásában igen fontos szerepet játszott a protestáns ideológia.

Bocskai minden befolyását latbavetette, hogy megszerezze az országbíró támogatását. Ecsed urát több ízben levélben kereste fel, de felhasználta erre a célra Báthori prédikátorát, Hodászi Lukácsot és titkárát, Pethő Istvánt is.²

Ecsedi Báthori István azonban hosszú ideig nem csatlakozott Bocskaihoz. Óvatos várakozását több tényező magyarázza.

Családjában tradíciói voltak a királyhűségnek, s bár Illésházy pere után tartózkodóbb lett a Habsburg-dinasztia iránt, mégsem tudott az aulikus örökséggel egyik napról a másikra leszámolni. Most közlendő, 1605. március 14-én kelt levelében is hivatkozik elődeire, felelős pozíciójára, országbíró voltára, a király pecséiteire.

Osztályának több más tagjához hasonlóan ő is idegenkedett a hajdúk és a felkelt parasztok radikalizmusától. A főrendek csatlakoztak utoljára a fejedelemhez, s magatartásukat végig az ingadozás jellemezte. Bocskai sokat tett megnyerésük érdekében, s igyekezett elsimítani az egyre élesedő társadalmi ellentéteket.³

Báthorit is megrémítették a hajdúk kegyetlenkedései, amelyek az ő birtokait sem hagyták érintetlenül. Szinte minden levelében megemlíti sérelmeit, s kéri Bocskait: „lellien modot felsiged benne, hogy az igaz hadakozásban való modot tarcha az felsiged hada”.

¹ Klaniczay Tibor: A magyar későreneszánsz problémái. *Reneszánsz és barokk*. Bp. 1961. 315.

² A fejedelem e célból Hodászihoz és Pethőhöz írt leveleit Thaly Kálmán közölte: *Bocskai István Leveles-könyve*. MTT 19.k. 66—69. (Thaly tévesen *Vadas*-t ír Hodászi helyett!)

³ Érdemes idézni Illésházynek küldött sorait: „Isten látja semminek okai nem vagyunk, mert ha lehetne, az egész hajduságot csak az magunk kebelében vagy markunkban szorítanánk, hogy senkinek terhére ne volnának, de ilyen változás közönségesen soha kár nélkül nem lehet, ha olyan jó szél találkozott volna valahonnan, az ki hirünk nélkül az német császár erejét kifutta volna Magyarországból, talán úgy kár nélkül helyére tudtuk volna hütünknek és nemzetségünknek szabadságát állatni, de hogy haddal kellett azokat innen kiverünk, az kik minket rontottanak, kárral kellett annak meglenni, kit az következő jóért el kell mindnyájan szenvednünk.” Benda Kálmán: *A Bocskai szabadságharc*. Bp. 1955. 31.

Talán személyes motívumok (gőgös természete, tekintélyének féltése) is távoltarthatták egy ideig az ecsedi nagyurat a fejedelem táborától.⁴

Ezek a tényezők azonban csak késleltették a fölkeléshez való csatlakozását, de nem akadályozták meg. A rudolfi politika, Básta pusztításai — mint maga is írja — elidegenítették őt a Habsburg-háztól. Mélyen megrendítették Básta vérengző hadjáratai. Nemcsak Bocskainak panaszoja el, hogy a császári generális hadai megégették és feldúlták jószágait, feltörték szülei koporsóját, hanem még megrázóbban adja elő sérelmeit később Thurzó Györgyhöz írt levelében, amelyben megindokolja, hogy miért kellett Bocskaihoz pártolnia. A fejedelemnek és Thurzónak írván is megkapó művészi erővel beszél kétségbeesett helyzetéről. Hogy mennyire azonos lélekállapot diktálta e két levelet azt az is mutatja, hogy mindkettőben ugyanazt a két latin verssort idézi:

Nux ego iuncta viae cum sim sine crimine vitae
A populo saxis praetereunte petor⁵

Arról sem szabad elfelejtenünk, hogy bár Ecsed a magyar újsztoicizmus egyik központja volt, Báthori vallási nézeteiben sok tekintetben a református ortodoxiához áll közel. A Kálvint tanulmányozó buzgó református, az egyház nagy mentora csatlakozásában jelentős szerep juthatott a kálvini ellenállási tanoknak is.⁶

Amikor Bocskai mellé állt, ennek a kortársak roppant nagy jelentőséget tulajdonítottak, amit személyes tekintélye is magyaráz. Azt hihetnénk, hogy túloz a kor egyik krónikása, amikor azt írja, hogy a haza és az eklézsia sorsa „az ő hasznos tanácsából orvosoltaték meg az felséges Bocskai István fejedelmünk által”.⁷ De maga a fejedelem sem csak udvarol Báthorinak, hanem komoly súlya van annak, amikor így ír: „mindenben akarattjára hagyván kegyelmedet, az kegyelmed jó tetszésén és tanácsán én akarok járni”.⁸ A fejedelem azt sem mulasztotta el, hogy sürgős teendői közepette résztvegyen Ecsedi Báthori István temetésén.⁹

Ecsedi Báthori Bocskaihoz küldött levelei nemcsak mint az ország egyik legnagyobb főúranak politikai állásfoglalásáról tanuskodó dokumentumok jelentősek, hanem töredékesen ránk maradt fohászai szempontjából is. Szubjektív hangú prózájában a szerző olykor csak utal azokra az eseményekre, amelyek a leírt érzéseket kiváltották belőle, máskor meg sem említi azokat. De éppen a Thurzóhoz és Bocskaihoz írt, Básta gatzetteit elpanaszoló leveleknek a foháskodásokhoz közelítő hangvétele, s a foháskodásokban fellelhető konkrét utalások — például a hajdúk puszt-

⁴ Figyelmet érdemel ebből a szempontból, hogy Ecsedi Báthori csak 1605. május 11-én és július 12-én kelt leveleiben szólítja és címezi „Princeps”-nek Bocskait, akit pedig a bujdosók már február 21-én Erdély fejedelmévé választottak.

⁵ Az 1605. június 22-én kelt levelet közölte Eckhardt Sándor: *Rimay János összes művei*. Bp. 1955. 241. A vers első szavát Eckhardt Xlux-nak írta. Az idézet Ovidius „Nux” című elégiájából való. Publilii Ovidii Nasonis Opera Volumen primum, Vindobona, Typis Jos. Vinc. Degen MDCCCIII. 463.

⁶ Vö. Benda Kálmán: *Habsburg politika és rendi ellenállás a XVII. század elején*. Tört. Szemle 1970. 404-427. és u. ö.: *A Kálvini tanok hatása a magyar rendi ellenállás ideológiájára*. Helikon 1971. 322-330.

⁷ ETA III, 64-65. Idézi Klaniczay Tibor: *Régi Magyar Költők Tára*. XVII. század I. 576.

⁸ Az idézetet tartalmazó, 1605. március 20-án kelt levelet is Thaly Kálmán közölte: *Bocskai István leveles-könyve*. MTT 19.k. 65. — Nem lehet célo, hogy a leveleket a szabadságharc egész iratanyagával, vagy akár a Bocskai-levelezéssel részletesen összevevsem; de a Bocskai-idézet szavaiból arra is gondolhatunk, hogy Ecsedi Báthori István alább közlendő leveleiben található tanácsok — ld. például július 12-i levelét — Bocskai egész magatartásának alakulásában szerepet játszhattak. Benda Kálmán figyelmeztet arra, hogy a fejedelem alkotmányjogi megfontolásaiban hallgathatott Ecsedi Báthori tanácsaira is.

⁹ Nagy László: *A Bocskai szabadságharc katonai története*. Bp. 1961. 331.

tításaira — figyelmeztetnek arra, hogy Báthori művészi prózájának megértéséhez közelebb juthatunk, ha élete befejező szakaszának eseményeit — amikor műve utolsó variánsa született — levelei alapján is nyomon követjük.¹⁰

1. *Ecsed, 1605. március 8.*

Illustris ac Magnifice domine observandissime. Servitorum meorum paratissimam commendationem. Agion az Vr Isten Nagk io egressit, hozzu eletet, sok io zereneket.

Az Nagod leuelit meg hoza nekem, az Nagod Zakmarý Wduarbiria Miklos Deak, melben mit irion Nagod meg ertettem. Nagodat kerem, nekem Nagod megh bochasson, hogy Nagodnak hertelenssiggel walazt rea nem tehetek. Mert az mýnemeo dolgokrul Nagod ir, elmet s-gondolatot hoznak, kiualkeppen nekem romlott beteges embernek: Mind az által ha Isten ereomet aggia, nem sok ideo mulwa Nagodnak valazt irok, es ezen Nagod iambor zolgaianak kuldem, hogy Nagodnak meg wigie, a' vagy megh kulgie.

Ez mellet akarek Nagodnak arrulis irny, az mint ertem Füzer es Warano keorül valo emberimet, kik hozzam ieouenek, Nagodhoz tartozok fogdossak, es imit, amoit hordozzak, kerem Nagodot mint Vramot, Nagod paranchollia meg ne banchak emberýmet, lehessen batorsagos vtok hozzam, erthessem, s-tudhassam mint maradot megh oth fen iozagom. Mert az mint ertem, iozagomnak mind voltához, mind ieowedelmihez kewes remensigem lehet, Nagk megh zolgalom. Az Vr Isten Nagodat hozzu ideig eltesse tarcha meg io egressigbe bodogul.

Datae ex arce Eched die 8. Marcý, Anno 1605.

Illustrissimae ac Magnificae dominationis Vestrae Servitor paratissimus

Comes Stephanus — de Bathor *Manu propria*

(OL Eszterházy cs. lt. Rep. 46. Fasc. G. 238.)

2. *Ecsed, 1605. március 14.*

Illustris ac Magnifice domine observandissime, Servitorum meorum paratissimam commendationem.

Az Vr Isten Nagodot algia meg mindennemeo lelký testý iockal, es tegie bodogga mindenekbe azokba, az kik az Vr Istennek newinek tisztessigire valok, az eo Aniazentegyhazanak iavara, lelkunk údvessigire, mýnekunk meg maradasunkra.

Az Nagod leuelit nekem ez ell mult napokba, meg ada az Nagod Zakmarý Wduarbiria Miklos Deak. Az mellet az Basa leuelitis meg hoza, mellet nem az Basa kedweert, hanem az modestiat nezwen, Nagod tekintetiért, meg olvasasra, vettem ell teole. Legien hala az io Istennek, hogy Nagod egressigbe vagion, az mint Nagod iria, Ennek vtannais tarcha meg Isten Nagdot az eo newýnek dichiretire, Aniazentegyhazanak meg maradasara.

Mýnemeo iteletý Nagk en feolelem legien, az Nagod leuelibeol ertem. Nagod meltan iria, hogy sok gondolkodasim lehetnek, ez mostaný niomorult ideobe, ký bizon vgis vagion. Mert lam en voltam az az ember, eggik, kireol giermek koromban azt tanultam vala az Scholaba: Nux ego iuncta viae, cum sim sine crimine vitae, A populo saxis praetereunte petor.

Bizoný igaz az Nagod irasa, Mert az mý Vrainknak feiedelminknek, tellies igiekezettekél igazan zolgaltak, pro posse, az en eleim. Enis az en zegený eleimnek vtolso meg keseredet maradeka leuen, az menyre az Vr Isten ereot adot rea, tellies eletembe, Istenemnek vtanna az eo zentsigés wezerlesibeol, segitsigibeol, Istenemnek, Vramnak es hazamnak az en wekoný ereom zerint, igiekeztem hýwen es igazan zolgalný. Kireol nekem feoldý emberekis bizonsagim lehetnek, s-az egez Magyar orzapot, kik Istenes emberek, hiuom erre bizonsagul. Seot meg az pogan nemzetsigis, sok értelmes keozüleok, erreol bizonsagot teznek, en mellettem. Az hazna ennek mý leott legien, az Nagod iteletý igen igaz. Teob haznomot ennek vtanna sem varhatom ezbeol, hanem: Bona consciencia [!] est iuge convivium.

Bizoniosson aztis ell hittem az Nagod irasa zerint, hogy az emberek ennekutannais nem gyý chelekednenek, az mint erdemlenem, az mint Basta mostis velem chelekedet, iozagomot, vduarimot, iambor zolgaimek hazait ell egettette, az zegin atiam, aniam koporsoiatis fell teortek, hanem az mint nekik tetzenek, ha az Istennek melsigés prouidentiaia ezt az emberekre bizta volna. De kell magamot tartanom Isten segitsigibeol az Dauídnak harmicz hetedik psalmusához. Az Vr Isten ký hozza meg az en igazsagomot, mint az willagossagot, es az délt, ha az emberek keozot ell tapodua lezenis.

¹⁰ A jelzett rövidítéseket kurzíválással feloldjuk, kivéve a *Kegyelmed* és *Nagyságod* szavak esetében, mivel bizonytalan, hogy a levélíró a *gy* hangot miképpen jelölte volna. (Vö. *RMKT XVII. század* 2. 247.)

Ertem az Nagod eleomenetelitis, kit kewantam, s-kevanomis, a' wegre, hogy az eoreok Istennek zent newe tizteltecssik, es legien az eo newinek dichiretire, Aniazentegy hazanak epuletyre, megh maradasara, es nemzetsigunknek iawara. Wegezetre az Nagod intesitis, melben Nagod egiebek pel-daiaval int, hogy nemellick etiam in rebus dubys, nagy dolgokat probaltak, es az Isten io exitusat atta. Ez mellet Nagod io akarattiat is aianlia, nekem, Meg zolgalom Nagk az Nagod io akarattiat, nynchenis az Nagod io akarattiaiba nekem ketsigem. De reouidenen en Nagdot azon kerem vgian az nagy Istenert, Nagod ex herroica sua natura, mutassa ezben feokeppen meg hozzam io akarattiat, hogy Nagod ne kezerichen ideonap eleot ollj dologra, kiben az en Istenemet, conscientiamot es tiztessiget, meg bancham, lam en Nagk az menibe lehetsiges, zeretettel igiekeztem, igiekezemis, zolgalny. Tekinche meg Nagod aztis, eddig minden nemzetsigem tiztessigel elt, tiztessiggel holt megis. Enis ne mennyek lelkem faldalmaual, rut gialazattal koporsomba, holot immar eletemnek iob rezit meg eltem, es eletemnek chak az vtolljan vagiok. Seot Nagod oltalmazza az en meg niomorodot iozagomot, hozzam tartozoket, es zolgaymet, kik eleg niomorusagba wadnak, chak egy leuelemet sem hozhattiak iozagombul, az Nagod zolgay mingiarast fognak eoket, es Patakra wizik. Tuggia Nagod en ennekelotteis Nagodnal feo ockal azzal mentetem magamot, hogy en az en Vramnak ereos hittel wagiok keoteles, nagy tiztbeis wagiok vtanna, pechetys nalam vagion. Kiket az mig en az en Vramnak nem resignalhatok, itellie Nagod io lelkj esmerettel, michoda lelkj esmerettel indulhatnak allapotomnak meg valtoztatasa (mogia nelkul). Magam egressige feleol Nagk azt irhatom, En igen beteges ell teoreodeot ember wagiok, chak tengek egy naprul masra. Az Vr Isten Nagodot hozzu ideig io egressigeb eltesse, es bodogicha minden dolgaiba. Datae ex arce mea Eched die 14. Marcj, Anno 1605.

[Sajátkezű utóirat:] Nagysagod yr ennekem arrulis hogy ha nekem teccenek nag: emberet bochatana hozzam, Enaz nag: ebbeliakarattyanak nem ellenkezem, Chiak hogy ndatt azonn feletteigen kerem hoga nagsagod uarionn alkolmatos üdött neki, lattia nag: gratis odemert me, es az en eleitölfogva ualo Istentelen gonoz akaromnak (aki engem el akar arulny)iozagomratontia egeti, laba köztönk uagionn: es zinten talam mostannis engemett raboll artatlanoll, es minden igaz oknelküll; ki az en fejedelmertől töb hozza hasonlo tarsajual özze, az magiar ö felsige hűueyt tölle el remitee idegenitee. Ezennis kerem N: mikor nag: ide akar küldenü agia ertesemre nag: eginehani napal, uarhassam itthonn az nag: emberet, ezennis feletteigen kerem N: nag: kulgiön olli nag: emberet kiuel enis tugiak bezelleni az nagod izenetitrol e.t.c. lattia N: ciudas az udö, magauual sokatt hozott az emberek közbenn.

Illustrissimae ac Magnificae dominationis Vestrae Servitor paratissimus

Comes Stephanus de Bathor *Manu propria*

(OL Eszterházy cs. It. Rep. 46. Fasc. G. 241.)

3. Börvely, 1605. március 25.

Illustris ac Magnifice domine mihi observandissime, Servitorum meorum paratissimam commendationem.

Az Ur Isten Nagodat bodogicha zerencheltesse minden dolgaiban.

Alkolmatlan ideobe talala megh az Nagod lewelivel, az Zakmarj Vduarbiro, utamba lewen, egy faluchkamba iottem vala ky, eo is vtaba lewen, nem keshetek. Az mint az Nagod lewelibeol ezembe wehetem, meg az en leuelem, Nagod kezizez nem iutot volt, mikor ezt nekem irta Nagod, melliet Bech Georgj Vramnak kuldettem vala. Mert az Wduarbiro othon nem volt. Abbol Nagod az en valaztetelemet meg ertj. Nagodat kerem, Nagod legien io akarattal ezutanis hozzam beteges meg romlot emberhez, es az io Isten agion sok iokat Nagodnak az ioert. Az Vr Isten Nagodot hozzu ideokig eltesse, meg tarcha bodogicha minden dolgaiba.

Datae ex possessione Beorwey die 25. Marcj, Anno 1605.

Illustrissimae ac Magnificae dominationis Vestrae Servitor paratissimus

Comes Stephanus de Bathor *Manu propria*

(OL Eszterházy cs. It. Rep. 46. Fasc. G. 237.)

4. Ecsed, 1605. április 14.

Illustris ac Magnifice domine mihi oobservandissime, Servitorum meorum paratissimam commendationem.

Az Vr Istenteol Nagodnak io egressiget hozzu eletet sok io zerencheket kewanok bodogul adatny.

Az Nagod leuelit nekem az Nagod meg hitt iambor Tanacha Barchaj Ianos Vram meg ada, az mellet az Nagod izenetitis meg monda. En az Nagod leuelit smind izenetit meg erttettem, es bechülettlettel wettem. Vgian Barchaj Vramtul izentem enis Nagk. Azert Nagodat kerem, Nagod az en io zywbeol walo izenetemem acquiescallion. Mert en Isten segitsigibeol, az mywel Istenemnek tartozom, azt Istenemnek meg tartany igiekezem. Az mywel penig hazamnak tartozom, aztis Isten segitsigibeol, hazamnak igiekezem tartanom, az en kewes giarlo ereom zerint. Ez mellet az miben tudok, az

en giarlo beteges allapatom zerint, Nagodnakis io zýwel zolgalok. Az Vr Isten Nagodot eltesse tarcha meg sok eztendeokig io egessigbe nagy bodogul. Datae in arce Eched die 14. Aprilis, Anno 1605.

Illustrissimae ac Magnificae dominationis Vestrae Servitor paratissimus

Comes Stephanus de Bathor Manu propria

(OL Esztárházy cs. lt. Rep. 46. Fasc. G. 239.)

5. Ecsed, 1605. május 11.

Serenissime Princeps Domine, *domine* clementissime, *Servitorum meorum* deuinctissimam commendationem.

Az Vr Istenteol felsigednek bodog eleomenetelt, io egessiget hozzu eletet kewanok.

Mikor felsigedhez az praedicatoromot Lukach Vramot, es iambor zolgamot Wetesy Lazlot, ez ell mult napokba bochattam vala, ackoris meg úzentem felsigednek, hogy tiztemet le kell tennem, es az pechetýmét, mellickeel a Vramot zolgaltam, neký resigalnom kell ha resigalhatom, resigalomis. Kerettem vala felsigedet, hogy az fell küldesibe felsigedis lenne segitsiggel, felsiged aianlotta vala magat, hogy felsiged az ell küldesizez hozza segit. Immar towab nalam tartaný nem akarom, eddig sem tartottam volna, ha az fell küldesibe modot letem volna. Eofelsigit nemis akarom towab zolgalný, nemis zolgalom. Az fell küldese eleg nehez, Mert immar ezt ertwen, (nýnchenis eddig titokba nalok) wagý haraguznak valakire, vagý nem, en ream tudom hogy waloba haraguznak. Az zolga rendis nehezen wezý magat az ell witelire, Rettewen az halalt. Annakokaert kerem felsigedet, felsiged aggion egy leuelet az Zolgammak, ký mellet az felsiged birodalmaba, es hadaý keozeott, iarhasson batorszaggal, kesirtesse elis felsiged Dewenig. Ha penig az felsiged hadaý annal felleb forganak, annal fellebis kesirtesse ell felsiged. En beteges ember lewen, kewannam igen ha meg witethetnem. Immar az en eletemet Istenemnek aianlottam, chak eo zent felsigitel warom mind eletemet megh maradasomot. Qvod super est Serenitatem *vestram* in annos multos saluam et incolumem esse desidero. Datae in arce mea Eched die 11. Maý, Anno 1605.

Serenitatis Vestrae Servitor Humillimus

Comes Stephanus de Bathor Manu propria

(OL Eszterházy cs. lt. Rep. 77. Fasc. E. 215.)

6. Ecsed, 1605. július 12.

Serenissime Princeps Domine, *domine* mihi clementissime, *Seruitorum meorum* deditissimam commendationem.

Az Vr Isten algia meg felsigedet minden Idwessiges iockal io egessiggel, hozzu elettel.

Kegielmes Vram az felsiged lewelit nekem tegnap hoza meg az en zolgam Petheo Istwan, bele keotwe kuldette felsiged en nekem az Chazar eo felsige kewansagit, felsiged kewania en teolem, hogy felsigednek ezek feleol az en tetzesemet articulatim meg irnam.

Felsigednek mint kegielmes Vramnak meg zolgalom, hogy felsiged engemetis rezeltetet ez dologban, kirul kewannam hogy felsigednek olliát irhatnek, ký leg előzzer az Vr Istennek, esnek tiztessigire, az ő Anýazentegýhazanak jowara, es felsigeddel egietembe hazanknak s-mýnyaiunknak meg maradasara. De mýerth hogy ez az be adot *Scriptum* igen reowid, reowidsege mýatt nekem homaliosnak tertzik, mas az penig hogy en kegielmes Vram igen wekoný elmeieo ember vagiok (nem hogy illien nagy dologba ký igen nagy elmeket kewanna) de kisseb dologbais. Mind azon altal az felsiged kewansaga zerint, az en wekoný tetzesemet felsigednek meg irtam, nem vgy mint tanach adas keppen, kýre en elegtelen vagiok, hanem mint felsigednek io akaro zolgaia es hazammak, zabadsagomnak zereteoie.

Im latom kegielmes Vram felsigedhez keoweteket mýwel kuldeti Chazar eo felsige, melhez zolný igen nehez, mert en az Teoreockel walo wegzesit es ertelmit felsigednek semmý rezibe nem ertem. Ký nelkul ez dolgót mozditaný nem tudom ha lehetsiges, Es Isten uthan az teoreokheoz walo bizodalom, ha batorszagose? Mas az pedig kegielmes Vram, hogy orzag nelkul ez az dologh nem lehet, hanem orzagul wegezhetnenk erreol, holot lattia felsiged, hogy az orzagnak nem chak az Dunan inset valo reze, hanem meg az tuso rezýnnis sokak mý welunk egy haioaba eweznek, es egy zerenchen s-egy zabadsagba vadnak, es felsigednek hýwswige ala attak magokot.

En kegmes Vram az bekesiget jowallanam, mert meg az Poganiokis azt tartottak hogy: Nulla salus bello; pacem te poscimus omnes. Christus Vrunk penig azt mongia: Beati pacifici quai hi filij Dei uocabuntur.

Ennekem penig onkelkul valo verontashoz, tugiak az emberek, hogy kedwem nem igen volt osha, s-mostanis nýnchen. Deaz [!] dolog immar az nembe vagion, keseo felsigednek Posomba kuldený, ha zinten lehetsiges volnais, hogy felsiged keoweteket kuldene. Mathias herczeg eo felsige

keowetýwel, nem lathom mýchoda allandot tudnanak wegezný, holot felsiged keozeot, es Chazar eo felsige keozeot vagion az dolog.

Ezt bizoni iowaltam kegmes Vram, s-keremis felsigedet, hogý az hadnak kegietlenül s-modnelkul walo werontasokot felsiged interdicallia, s-lellien modot felsiged benne, hogý az igaz hadakozásban valo modot tarcha az felsiged hada, kiert az Vr Istennek zemeý leginek felsigeddel egietembe raitunk, s-hadunkon, es aldomasá zallion reank.

Bizonios dolog azis hogy mind az ket hadnak melto volna chendesnek lenný, mikor az frig tractaltatik az ket fel keozeot. De az io modot s-alkalmatossagot ell halaztaný bekesignek zýnnye alatt, giakorta vezedelmes es karos: kirul az Basta Vram giakorta zokott elný, s-meg mostis lehetsiges, hogy az eo ingeniumia süreg forog illien helien.

Lathom hogý az eo felsige Legatosý aztis kewanyák felsigedteol, hogý felsiged agia ertesekre, mý legien felsigednek, es az orzagnak kewansaga zabadsaga feleol, michoda zabadsagot kewanionak, es mýchoda rend tartast ez orzagban, az orzagnak regý zabadsaga zerint, Erreol az mint felliebis irtam felsigednek, nem itelem hogy walazt tehessen felsiged az orszag nelkul. Mert ez az orzagnak derekas zabadsagat nezý: Remellen mindaz altal hogý netalan felsiged, es az orzag ezen meg nyughatnek, hogy Chazar eo felsige bochassa ký kezibeol eppen Magiarorzagat el partibus ei subiectis, agia meg eo felsige koronankotis, Lam ez nem wý dolog, Mert Fridericus Chazaris meg atta, volt az koronat az zegin Matias kiralnak. Elegegiek meg eo felsige, enný sok eztendeokig iambor hýwsigunkkel, es rabsagunckal valo zolgalathunkal, melliel eo felsigit sok ideoktul fogwa zolgaltuk werunk hullasawal, halalunkal, nemzetunknek, iozagunknak, marhanknak ell fogiasaval, es orzagunk puztulasaval. Emlékezzik meg eo felsige enný sok ideoktul fogua, Isten utan, az Magiar nemzetsig az egez kereziensignek paissa volt. Ezt az iot Isten uthan eo felsige meg chelekedwen, haladatossaggal wezzuk eo felsigitel, Istent imagiuk erette, es az kereziensignekis zolgalunk. Orzagunknakis regý zabadsagat, es rend tartasat, felsigeddel eggiut orzagostul, az Istennek kegielmessigýnek altala megh talallíuk, es restauralhattiuk io moggýarul. Es igy felsýgedetis remeltem hogy meg contentalhattia Chazar eo felsige.

Az vtolsot kegielmes Vram noha vtob hattak, de nem tertzik hogy mind az a'chomoia az dolognak. Mert az egez tractatus ha mind vegbe volnais felsigtek keozeot, michoda bizonios assecuratio lehetne az kihez felsiged es az orzag batron meg tamazkodhatnek. Hoc opus hic labor est. Peldakot kegielmes Vram nem zamlalok, mert zegin Deak vagiok, s-nem tudok hozza, de az naponkent valo experientia meg tanýttia az embereket, az teob regý leott peldakot, az felsiged beolch elmeýre hagiom.

Nehez kegielmes Vram az nagý madarat meg varný a' kis madarnak a'kynek egýzer keorme keozul az Vr Isten ký mentette.

Felsigedet megis keovetem mint kegielmes Vramot, hogý felsiged nekem meg bochassa, hogý ha az en wekoný tetzesem felsigednek elegsigesnek nem lattatik.

Felsiges Vram talan io volna, ha felsigednek tertzik az keoweteket felsigednek tartoztatný, mig felsigednek az Basatul Curriria erkeznek. Mikor felsiged welem keozeolhetne, eoreomest ertenem michoda ertelme es wegezese vagion felsigednek az Teoreockel, es az Legielekteol michoda zomzidsaga es bizodalma vagion felsigednek.

Ha felsigedet meg nem bantanam vele az zegin arwa hugomnak irtam oda fel egý leuelet, ha felsiged fell kuldene neký az keowetekteol, vagý mas bizonios emberekteol meg zolgalnam felsigednek mint kegielmes Vramnak, ha egiebben nem zolgalhatokis nekik az apro atiafiockal egietembe, akarnam megis ha mit erthetnek allapattioi feleol, es wigaztalhatnam eoket az mýwel tudnam. Baý Mihalnakis irtam egý leuelet, ha felsiged aztis hasonlokeppen meg kuldene neký, felsigednek meg zolgalnam.

Az felsiged kuldette Scriptumotis ezen lewelembé keotwe meg kuldettem felsigednek. Az Vr Isten felsigedet sokaig io egressigbe eltesse meg tartcha bodogicha es minden iora wezerellie. Datum arce mea Eched die 12. Julý, Anno 1605.

Serenitatis Vestrae Humillimus Servitor

Comes Stéphanus de Bathor

[Sajátkezű utóirat:] Kmes uram felsigedett felette igen kerem felseged paranchiolna oda fel ualo Kapitáninak ha miben koman devenból öket meg leme Isten utann lennýnek minden ortalomall es segitsigell, noha minden iozagom ottis el puztult ez regi uen iambor zolgam wigyaznek es tarthatnak nekem az hazatt.

Sótt ha homonnai uramat fel bochiatia felsiged o kmenekis lenne ez felöll tanolsaga, kit felsigednek mint kms uramnak meg igiekezem zolgalný.

(OL Eszterházy cs. lt. Rep. 77. Fasc. E. 223.)

Mihály Balázs

LES LETTRES D'ISTVÁN BÁTHORI D'ECSÉD À BOCSKAI

Dans cette étude on publie six lettres d'István Bathori d'Ecsed adressées à Bocskai qui ont été écrites entre le 8 mars et le 12 juillet de 1605.

Ces lettres publiées pour la première fois mettent en lumière la prise de position politique d'un des plus grands seigneurs du pays qui était en relation avec le monde des néo-stoiciens d'une part et avec les thèses de Calvin d'autre part qui ont exercé une influence considérable sur son attitude.

Les lettres sont importantes non seulement comme documents historiques mais elles sont aussi intéressantes du point de vue des prières (paraphrases de psaume lyriques) d'István Báthori d'Ecsed dont il nous reste des fragments.

Dans les lettres nous pouvons suivre les circonstances qui ont provoqué le caractère passionné des prières et par elles nous avons un accès plus facile à la genèse de l'oeuvre d'István Báthori d'Ecsed.

